

Historie cukrovarů nejen na Hané

V tomto dílu se budeme věnovat cukrovaru v Prosenicích, které se nacházejí v okrese Přerov. První písemná zpráva o obci je z roku 1275. Původ názvu obce odkazuje na prosu seté, které se dříve hojně používalo například k výrobě kaší. Více informací o této obci lze získat v Muzeu Prosenice, které vzniklo v roce 2015. Jeho expozice se věnuje nejen výše uvedenému prosu, ale také historii zdejšího venkovského života, místního mlékárenského družstva a samozřejmě cukrovaru, který zde sídlí.

Cukrovar z mlýna

Zájem zdejších rolníků o výstavbu cukrovaru v Prosenicích byl dán podmínkami, za kterých prodávali řepu cukrovou od cukrovarů v Přerově a Lipníku. Oba tyto cukrovary měly dostatečnou základnu pro pěstování řepy na svých velkostatech a záměrně neprojevily zájem odebrat řepu cukrovou od dalších rolníků. Těmto byla odepřána dodávková výhoda, a zvláště při příjmu řepy byli různými způsoby šikanováni.

Pro stavbu tohoto cukrovaru byl zakoupen bývalý Šebkův parní mlýn na náhonu Strhanec v Malých Prosenicích. Tento mlýn byl postaven v roce 1518. Mlýn svému účelu sloužil více než 360 let. V rámci přípravy na postavení cukrovaru byl ustanoven prozatímní výbor k upisování akcií, vypracování stanov a vedení přípravných prací pro stavbu tohoto provozu. Následně v roce 1880 byla založena Rolnická společnost, která postavila cukrovar v Prosenicích. Akcie nově založeného cukrovaru si

upisovali nejen rolníci, ale také občané dvou okolních měst Přerova a Lipníka. Původní akciový kapitál byl 280 tisíc zlatých. Na jednu akcií činila povinná dodávka 150 q cukrovky.

První kampaň

V první kampaň, která byla vzhledem ke zpoždění dokončení stavby zahájena až 3. 11. 1881, musel cukrovar překonávat řadu obtíží. Vlivem mrazů a problémům se zpracováním řepy trvala tato kampaň až do 5. 2. 1882. Vzhledem k těmto problémům skončila výraznou finanční ztrátou. Toto mělo vliv na hospodaření cukrovaru i v dalších letech. Akcionáři svému cukrovaru nadále věřili. Následně kampaň byly velmi úspěšné. Byla provedena modernizace závodu a zvýšení jeho výrobní kapacity. Následně byla zvyšována výtěžnost a snižovány se výrobní náklady. Díky těmto úspěchům docházelo také v okolí cukrovaru ke zvětšování osevu řepy cukrové, která se stala významnou tržní plodinou pro zdejší rolníky. Cukrovar se přes počáteční problémy stabilizoval. Díky houževnatosti a obětavosti členů výboru a zásluhou dobrého vedení překonal všechny těžkosti. Naopak postupem času přerovský i lipenský cukrovar zanikly.

Výrazným nedostatkem byly problémy s dopravou. Veškeré zboží se muselo dovážet z nejbližších železničních stanic v Přerově a v Lipníku. Z tohoto důvodu vedení cukrovaru začalo jednat s ředitelstvem Severní dráhy o zřízení železniční stanice na katastru

obce Malé Prosenice. Tato jednání byla úspěšná. V roce 1881 byla zřízena osobní zastávka, dále nákladní nádraží v roce 1885 a konečně postavení nádraží na dnešním místě v roce 1897. Nádraží se stalo veřejnou stanicí až v roce 1917. Nelze opomenout velmi významnou stavbu zavedení závodní vlečky do cukrovaru v roce 1910.

Cukrovar se výrazně podílel na rozvoji celého regionu. Mezi nejvýznamnější aktivity patří postavení prvního mostu přes řeku Bečvu u Grymova a má velký podíl na vybudování silnic v širokém okolí. Založením cukrovaru se urychlilo zřízení poštovního úřadu v roce 1890. V roce 1900 se cukrovar podílel na zřízení družstevní mlékárny a následně cihelny v roce 1910.

Za časů první republiky a socialismu

Cukrovar v Prosenicích se úspěšně rozvíjel také v meziválečném období. Toto dokládá srovnání základního kapitálu. V roce 1921 to bylo 0,56 milionu korun. V sezóně 1937/8 to bylo již 3,96 milionu korun. V sezóně 1925/6 se uváděla výše produkce vlastní suroviny 94 027 q. V roce 1934 byla vybudována nová část kotelny, parní turbína, rafinerie a sklad cukru.

V roce 1948 byl cukrovar znárodněn. V následujících letech významně ovlivnil rozvoj pěstování cukrové řepy a výroby cukru v bývalém Československu. Bylo založeno takzvané Prosenické hnutí, jehož cílem bylo dosáhnout 10 t/ha-1 cukru, to odpovídalo výnosu 50 t/ha-1 cukrové řepy.

V této době se výnos cukru z jednoho hektaru pohyboval v rozmezí 2,5 – 4,0 t/ha-1. Vedoucím představitelem tohoto hnutí byl Ing. Dr. Bohumil Penka, ředitel prosenického cukrovaru. Ve spolupráci s chemikem Miroslavem Muchou a řepářem Františkem Zedkem prováděli od roku 1950 pokusy a vycházeli ze zkušeností sovětského zemědělství. V roce 1950 dosáhly výnosy řepy 62,97 t/ha-1 o cukernatosti 18,15 % tj. 11,43 t/ha. V rámci pokusů byl sledován zejména vliv vzdálenosti řádků na výnos řepy. V následujícím roce 1951 se toto hnutí stalo hnutím celostátním. Psalo se o něm v novinách, časopisech, byly reportáže v rozhlasu. Jenom v Cukrovarnických listech bylo v období 1950–53 více než pětadvacet článků o tomto hnutí. V roce 1951 byl natočen dokumentární film, který informoval o pokrokových metodách tohoto hnutí. Věnoval se pěstování „bílého zlata“ od zasetí až po sklizeň. Bohumil Penka byl také autorem knihy Prosenické hnutí za vyšší hektarové výnosy cukrovky a vyšší výtěžnost cukru. Význam tohoto hnutí také dokládá celostátní pracovní konference, která byla v Prosenicích 20. 10. 1951 a zúčastnilo se jí 300 delegátů. Na návrh vlády udělil 30. 4. 1952 prezident republiky Penkovi a kolektivu prosenického cukrovaru za organizačně-technickou významnou práci a rozvinutí tzv. Prosenického hnutí pro zvýšení hektarových výnosů státní cenu 2. stupně ve výši 100 tisíc korun s čestným titulem Laureát státní ceny.

Významným mezníkem byla rozsáhlá přestavba, která byla provedena v letech 1969–74. Tímto se cukrovar Prosenice zařadil mezi moderní výrobce cukru v tehdejší Československu.

Bylo provedeno například zrušení uhelného paliva v kotelně s přechodem na mazut. Došlo ke zrušení turbogenerátoru, k výměně Robertovy difuze za kontinuální extraktor a byla provedena řada dalších úprav.

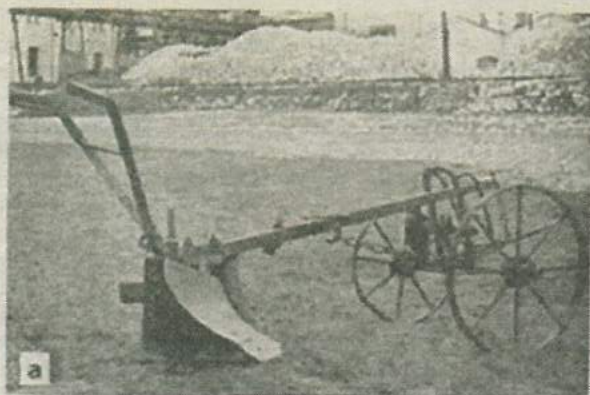
Současnost

Po společenských změnách se Závod cukrovar Prosenice k 1. 7. 1990 vyčlenil ze svazku Cukrovary Olomouc s. p., do kterého patřil, a stal se z něj samostatný státní podnik s názvem Cukrovar Prosenice s. p. Byla provedena plynofikace cukrovaru. Následně v roce 1991 byla postavena nová sušárna řízů, během roku 1992 byla uvedena do provozu nová balicí linka na cukr, byla automatizována surovarna a připravována rekonstrukce odpadky.

V roce 1993 byl cukrovar privatizován. Následovalo jedno z nejtemnějších období historie cukrovaru, která skončila vyhlášením konkurzu 11. 9. 1998. Ve veřejné obchodní soutěži v následujícím roce 1999 koupila tento cukrovar Hanácká potravinářská společnost s.r.o. V roce 2000 byla znovu obnovena výroba díky běžné údržbě a podpoře zemědělců zejména z Olomoucka. Tímto byla zahájena nová historie cukrovaru a výroby cukru. V letech 2001–2013 byly provedeny významné investice. Tyto byly zaměřeny například na snížení energetické náročnosti. Cukrovar v Prosenicích zůstává v českých rukou a náleží mezi nejvýznamnější podniky na Přerovsku.

Přehled použité literatury je k dispozici u autorů.

František Muška
Antonín Muška mladší
Anna Mušková

118. a) Pluh k hloubení příkopů proti nosatcům, b) příkopek vyhloubený proti nosatcům (foto Drachovská).

VOLNÁ VSTUPENKA

STAVOTECH
stavební a technický veletrh

MODERNÍ DŮM

OLOMOUC

Výstaviště Flora

8. – 10. listopadu

ČT, PÁ 9-18 HODIN, SO 9-17 HODIN

SOUČÁSTI JSOU:

EK ENERGIA

výstava a konference pro úspory energie a využití obnovitelných zdrojů

MORAVSKÁ DŘEVOSTAVBA

moravská výstava a konference na téma dřevěné stavění

ARCHDESIGN MORAVA

multizánrová akce s cílem propagace a popularizace architektury a designu

Region Invest

krajská přehlídka investičních příležitostí, prezentace měst a obcí Olomouckého kraje

Stavotech www.stavotech.cz

Omnis
předatelská společnost

Omnis Olomouc, a.s., Horní lán 10a, 779 00 Olomouc
tel.: 588 881 422, mobil: 608 711 422, e-mail: nasadil@omnis.cz, www.omnis.cz

Podzimní Stavotech: Široká nabídka v oblasti topení

Stavební a technický veletrh Stavotech - Moderní dům Olomouc se za dobu svého trvání vyprofiloval jako největší a nejzajímavější podzimní stavební veletrh na Moravě. 56. pokračování veletrhu se koná od čtvrtka 8. do soboty 10. listopadu v pavilonu A a přilehlých venkovních plochách olomouckého Výstaviště Flora. Bohatá nabídka firem doplněná o řadu doprovodných výstav, konferencí, seminářů a prezentací dělají z akce atraktivní prostor pro načerpání nových informací, myšlenek, nápadů i inspirace.

Nosnou částí celého veletrhu a jeho doprovodných akcí je prezentace firem ve výstavě, kde více než 150 vystavovatelů představí širokou nabídku výrobků a služeb snad ze všech odvětví stavebního oboru. Podzimní etapa se již tradičně vyznačuje největším zastoupením v oblasti topení a úspor energie – návštěvník zde může srovnat nabídku rozličných druhů kotlů, kamen a dalších forem topení. Velké zastoupení má také moderní dřevěné stavění a firmy s nabídkou dřevostavb.

Součástí veletrhu jsou další specializované výstavní a konferenční akce. Ekoe-

nerga je zaměřena na úspory energie a využití obnovitelných zdrojů energie. Tématu dřevěného stavění se věnuje výstava i konference Moravská dřevostavba. ArchDesign Morava je název osvětové multizánrové akce zaměřené na architekturu, design a stavebnictví.

Podzimní veletrh, výstavy a prezentační akce jsou dobrou příležitostí pro konzultaci s odborníky i zdrojem informací a inspirace. Svě si zde najdou odborníci i široká veřejnost. Zavítejte na olomoucké výstaviště 8. až 10. listopadu od 9 do 18 hodin, v sobotu do 17 hodin. (red)